

VALG

Forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år

Oppegård, 3. desember 2014
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Forskrift som skal på høring

- **Forskrift om forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år ved kommunestyrevalget i 2015**
- Forslaget er ikke lagt frem for politisk ledelse i departementet
- Forskriften vil etter planen bli sendt ut på bred høring før jul 2014
- Forskriften vil bli kunngjort før sommeren 2015

§ 1. *Virkeområde*

- Forskriften gjelder ved kommunestyrevalget i 2015 i følgende forsøkskommuner: Marker (Østfold), Oppegård (Akershus), Hamar (Hedmark), Gausdal (Oppland), Horten (Vestfold), Porsgrunn (Telemark), Lillesand (Aust-Agder), Mandal (Vest-Agder), Stavanger (Rogaland), Hå (Rogaland), Austevoll (Hordaland), Luster (Sogn og Fjordane), Eid (Sogn og Fjordane), Kristiansund (Møre og Romsdal), Klæbu (Sør-Trøndelag), Namdalseid (Nord-Trøndelag), Tysfjord (Nordland), Målselv (Troms), Vadsø (Finnmark) og Kautokeino (Finnmark).

§ 2. *Formål*

Formålet med forsøket er å prøve ut hvordan nedsatt stemmerettsalder til 16 år påvirker ungdoms politiske deltakelse og engasjement i lokalsamfunnet.

VALG

§ 3. Forholdet til valgloven og til valgforskriften

- Ved forsøket gjelder [lov 28. juni 2002 nr. 57](#) om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) samt forskrift om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgforskriften) tilsvarende så langt de passer, med de unntak, presiseringer, tilføyelser og endringer som følger av denne forskrift.

Stemmerett. Jf. valgloven § 2-2

Personer som fyller 16 eller 17 år i valgåret
har stemmerett ved kommunestyrevalget.

§ 5. Valgbarhet

Valgloven § 3-3 gjelder ikke personer som fyller 16 eller 17 år i valgåret. I stedet gjelder:

Personer som fyller 16 eller 17 år i valgåret er ikke valgbare til kommunestyret.

VALG

§ 6. Departements ansvar for å føre manntall og å sende ut valgkort

- Departementet er ansvarlig for at alle personer som fyller 16 eller 17 år i forsøkskommunene i valgåret blir ført inn i manntallet. Navnene skal i avkryssningsmanntallet være tydelig fremhevet for å markere at de bare har stemmerett ved kommunestyrevalget.
- På valgkortene skal det fremgå klart at personer som fyller 16 eller 17 år i valgåret kun har rett til å stemme ved kommunestyrevalget i 2015.

VALG

§ 7 Organisering av *forhåndsstemmegivningen*

Stemmemottaker skal påse at kun en stemmeseddel til kommunestyrevalget blir stemplet. Stemmeseddel til fylkestingsvalget skal ikke stemples.

§ 8. *Organisering av valgtinget*

Stemmemottaker skal påse at kun en stemmeseddel til kommunestyrevalget blir stemplet. Stemmeseddel til fylkestingsvalget skal ikke stemples.

VALG

§ 9. Prøving av stemmegivningen ved forhåndsstemmegivningen avgitt i stemmekonvolutt

Ved åpning av omslagskonvoluttene i

forsøkskommunene foretas det kontroll av hvem som er med i forsøket.

Omslagskonvoluttene til velgere som er med i forsøket, legges i en egen bunke. Ved åpning av disse skilles valgkortene og stemmeseddelkonvoluttene ut hver for seg. Eventuelle blå stemmesedler til fylkestinget fjernes. Stemmesedlene skal så blandes med ordinære forhåndsstemmegivninger for å sikre hemmelig valg.

§ 10. *Protokollering*

Departementet fastsetter bruk av elektronisk formular for protokollering av stemmegivninger og stemmesedler i forsøket.

Oppbevaring av valgkort

Valgkortene fra personer som fyller 16 eller 17 år i valgåret, skal ikke sendes fylkeskommunen, men oppbevares på betryggende måte i kommunen.

VALG

§ 12. Beredskapsrutine ved forhåndsstemmegivningen

Her gjelder valgforskriften § 27a om Beredskapsrutine ved forhåndsstemmegivningen.

VALG

§ 27a. Beredskapsrutine ved forhåndsstemmegivningen

- (1) Ved strømbrudd eller kommunikasjonsbrudd til det elektroniske manntallet skal beredskapsrutinene i denne bestemmelsen tre i kraft umiddelbart.
-
- (2) Velger skal ikke legge stemmeseddel direkte i urnen, men i en egen beredskapskonvolutt, jf. valgloven § 8-4 (3). Velgeren legger beredskapskonvolutten i en urne.
-
- (3) Beredskapskonvolutten skal skille seg klart ut fra det øvrige valgmateriellet.
-
- (4) Når beredskapssituasjonen opphører skal beredskapskonvoluttene leveres valgstyret for godkjenning.
-
- (5) Om kommunikasjonen med det elektroniske manntallet gjenoppstår eller strømmen kommer tilbake avsluttes beredskapsrutinen umiddelbart, og velgere avgir stemme på ordinær måte etter valgloven § 8-4 (2).

§ 13. Beredskapsrutine på valgtinget

Ved strømbrudd eller kommunikasjonsbrudd mot manntallet skal stemmeseddelen ikke legges i urnen. Etter at stemmeseddelen er stemplet, legger velgeren denne selv i en stemmeseddelkonvolutt og limer denne igjen. Stemmemottaker skal påse at kun en stemmeseddel til kommunestyrevalget blir stemplet. Stemmemottaker legger stemmeseddelkonvolutt sammen med valgkortet i en beredskapskonvolutt.

VALG

Informasjon

Informasjon

Mål:

16- og 17-åringene skal få forståelig, tilstrekkelig og tilgjengelig informasjon når de trenger den.

KMDs tiltak:

Valgkort som inkludert del av folder

Hvordan endrer du på stemmeseddelen?

Det er opp til deg om du vil endre på stemmeseddelen (se veiledning under). Hvis du ikke endrer, stemmer du på kandidatene i den rekkefølgen de står på stemmeseddelen.

For at endringene du gjør på stemmeseddelen skal få betydning ved valgoppgjøret, må endringene ved samme håndstrøkmåte gjøres av mer enn halvparten av de veivægerne i fylket som har gått partistruppen sin stemme.

Slik kan du endre på stemmeseddelen:

Endre rekkefølgen på kandidatene
Sett et nytt nummer i ruten til **veivæger** for navnet til kandidaten(e), slik at du markerer hvordan du vil at rekkefølgen på kandidatene skal være.

Strike kandidater
Sett et minus (-) tegn, hake eller lignende i ruten til **navnet** til kandidaten(e) du vil strike.

Veiledning for hvordan du gjør endringer, står også på stemmeseddelen.

Hvem blir valgt?
Hvert fylke har ett bestemt antall representantplasser på Stortinget. Ved valgoppgjøret blir plassene fordelt mellom partigruppene i fylket. Så finner man ut hvilke kandidater som får plassene. Deretter blir valgresultatet i fylket sendt til rikspolstyret, som berører hvilke kandidater som får utnevningmandatene. Hvert fylke får ett utnevningmandat. Totalt skal 169 representanter velges til Stortinget.

VALGKORT PÅ FORSIDEN

Stortingsvalget 2013

Husk å ta med legitimasjon og valgkort
Du trenger ikke valgkortet for å stemme, men det sparer deg for tid.

For mer informasjon om valget på norsk, samisk og 10 fremmedspråk på www.valg.no

Fin også informasjon på Facebook: www.facebook.com/valg Norge og Twitter: @valg Norge

For informasjon i forenede språk, se www.valg.no

Forsøk med internettstemming
I 12 kommuner kan veivægerne forårsidstemme via internett ved stortingsvalget. Dette er kommunene: Bævre, Strømsø, Fredrikstad, Hønefoss, Lørenskog, Mandal, Råde, Re, Sandnes, Tynset, Vestre, Vefsn og Ålesund.

KOMMUNAL OG REGIONALDEPARTEMENTET

VALGKORT

Stortingsvalget 2013

Stemmeseddelen følger med valgkortet

For mer informasjon om valget på norsk, samisk og 10 fremmedspråk på www.valg.no

For informasjon i forenede språk, se www.valg.no

Prisvalgetillegget er separat kjøpt

Valgkortet på valgdagen er:

Navn	Kommune	Parti	Stemmetid
Navn	Kommune	Parti	Stemmetid
Navn	Kommune	Parti	Stemmetid
Navn	Kommune	Parti	Stemmetid

Valgdagen er mandag 9. september

Mange kommuner holder også valg søndag 8. september.

Stemme på valgdagen
På valgdagen må du stemme i den kommunen du er registrert bosatt i per 1. juli 2013. På forsidene av valgkortet finner du informasjon om hvilket valglokale du er registrert ved og lokaltale for valgdagen. Du kan likevel stemme i hvilket som helst valglokale i kommunen.

Stemme på forhånd
Fram til og med fredag 6. september kan du forhåndstemme i hvilken som helst kommune. Oppholder du deg på en institusjon, kan du forhåndstemme der. Kommunen informerer om når og hvor du kan stemme.

Er du syk eller ufer, kan du søke kommunen om å få forhåndstemme hjemme. Kommunen informerer om søknadsfrist.

Husk legitimasjon!
Valgloven krever at en velger som er utkjert for stemmesteder skal legitimere seg. Legitimasjon kan for eksempel være pass, førekort eller bærerkort med bilde, men du kan også bruke annen type legitimasjon. Legitimasjonen må inneholde velgerens navn, fødselsdato og bilde.

Hvis du oppholder deg på en institusjon, kan du bli en ansatt ved institusjonen til å bekrefte din identitet.

Du bør også ta med valgkortet. Du trenger ikke valgkortet for å stemme, men det sparer deg for tid. Valgkortet gjelder ikke som legitimasjon.

Lurer du på hvor valglokale er?
Eller hva åpningstiden er?
Fin ditt valglokale på mobiltelefon: www.valglokaler.no

Stortingsvalget 2013

Stortinget er Norges folkevalgte nasjonalforsamling. 169 representanter blir valgt hvert fjerde år. Disse skal representere befolkningen i alle fylke 19 fylke. De velger og godkjenner til Stortinget er i vedtatte lover, bestemmer statens budsjett og kontrollerer regjeringen.

Vær med og bestem hvem som skal representere deg på Stortinget de neste fire årene.

Bruk stemmen din!

Hvem kan stemme?
Ved stortingsvalget er det bare norske statsborgere over 18 år som har stemmerett. Det holder at velgeren fylte 18 år i løpet av valgåret. Velger må være, eller ha vært, registrert som bosatt i Norge.

Hvordan forhåndstemmer du?
Du forhåndstemmer valgtid på stemme måle som om du stemmer på valgdagen (se veiledning på neste side).

Hvis du stemmer i en annen kommune enn hjemmkommunen din, skal du bli en valgfunksjonær til å stemme stemmeseddelen for du legger den ned i en stemmesedelkontrollkuffet. Stemmesedelkontrollkuffet og valgkortet blir så lagt ned i en omloppsautomat, som deretter legges i valgurnen. Stemmen blir sendt til din hjemkommune for oppstilling.

Hvis du stemmer i en kommune utenfor fylket du er bosatt i, får du utdelt en stemmesedel som er påført de registrerte politiske partienes navn, uten kandidatnavn. Du må da lyse av for eller skrive på hvilket parti/gruppe du vil stemme på. Du kan også selv sette stemmesedel fra ditt fylke og bruke den hvis du ønsker å gjøre endringer.

Hvordan stemmer du på valgdagen?

- 1) Ta den stemmeseddelen du vil bruke.
- 2) Gjør eventuelle endringer på stemmeseddelen (se veiledning på neste side).
- 3) Brett stemmeseddelen med partinavn inn og feilet for stempling 4 – da kan ingen se hva du stemmer. Det skal ikke brukes kontrollkuffet eller annet omslag rundt stemmeseddelen.
- 4) Gå til en valgfunksjonær og få et stempel på utsiden av stemmeseddelen. Stemmeseddelen må ha stempel for å bli godkjent.
- 5) Legg den stemmede stemmeseddelen i valgurnen.

Forsiden til valg.no

Valg

Stemme i utlandet

Valgordningen

Målgrupper

Valgresultater

► Forsøk med stemmerett for 16-åringer

Du er her: regjeringen.no / [Kommunal- og moderniserings...](#) / [Informasjons-kampanjer](#) / Forsøk med stemmerett for 16-åringer

Forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år

For å få et bredere erfaringsgrunnlag, har Kommunal- og moderniseringsdepartementet bestemt å gjøre et nytt forsøk med nedsatt stemmerettsalder til 16 år ved kommunestyrevalget 2015.

20 kommuner får delta i forsøket i 2015. Dette er:

Austevoll
Eid
Gausdal
Hamar
Horten
Hå
Klæbu
Kautokeino
Kristiansund
Lillesand
Luster
Mandal
Marker
Målselv
Namdalseid
Oppegård
Porsgrunn
Stavanger
Tysfjord
Vadsø

[Pressemelding av 16.10.2014: Eid blir med i forsøket med nedsatt røysterettsalder](#)

[Pressemelding av 13.08.2014: 16-åringer får stemme i 20 kommuner](#)

TEMA

- Valg
- Valg og demokrati

ANDRE RELATERTE DOKUMENTER

- Auka valdeltaking blant førstegongsveljarane
- Fleire unge politikarar der unge røyster
- Høg valdeltaking blant 16- og 17-åringane som deltok i forsøk

EKSTERNE LENKER

- [Barneombudets side om stemmerett for 16-åringer](#)

Søk i valgportalen

Søk på hele regjeringen.no

Utskrift a a a Lytt til teksten

Forsiden til valg.no**Valg**

- Kommunestyre- og fylkestingsvalg

Stemme i utlandet**Valgordningen**

- Valgordningen
- Regelverk
- Valglister og kandidater
- Valgobservasjon
- Tilskudd

Målgrupper

- For valgmedarbeidere
- For partier/lister
- For pressen

Valgresultater**Forsøk med stemmerett for 16-åringer**

Valgportalen: valg.no

VALG**SOSIALE MEDIER**

- Valg i Norge på Facebook
- Valg i Norge på Twitter

LENKE:

- E-valgforsøket

Kommunestyre- og fylkestingsvalget

Valgdagen for kommunestyre- og fylkestingsvalget 2015 er **mandag 14. september**. Enkelte kommuner holder også valg søndag 13. september.

Her finner du informasjon om:

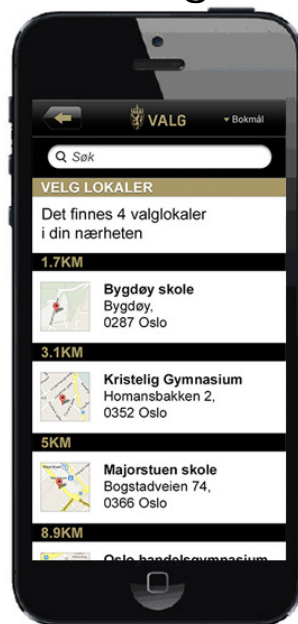
- Stemmerett og manntall
- Legitimasjon
- Valgkort
- Hvor du kan stemme
- Slik stemmer du på valgdagen
- Slik forhåndsstemmer du
- Slik kan du endre på stemmeseddelen
- Tilgjengelighet til valg
- Valgoppgjør - hvem blir valgt?

[Les mer](#)

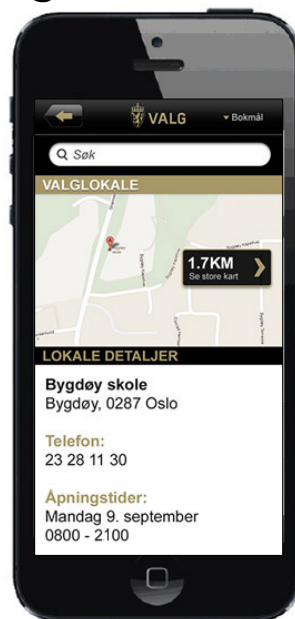
Valglokaler.no

finn valglokalet

finn åpningstider og kartfunksjon

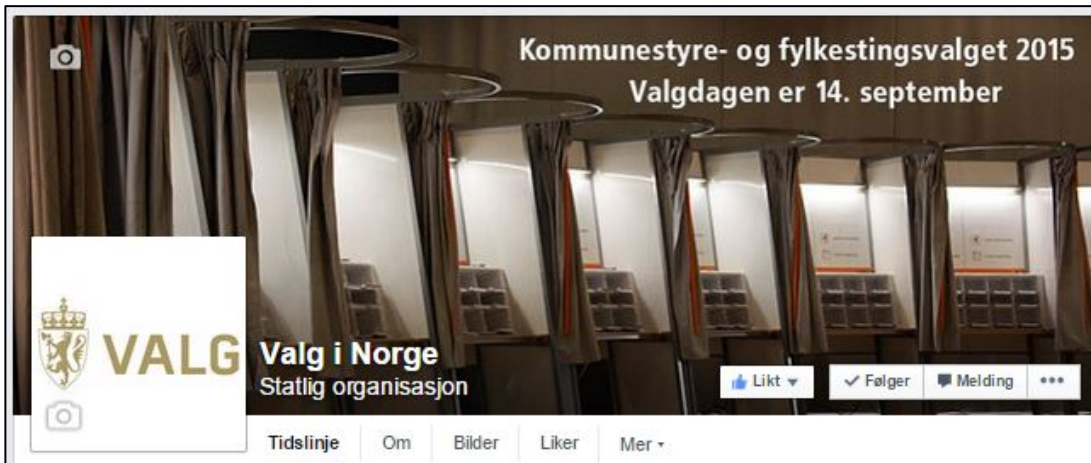
finn informasjon om valget

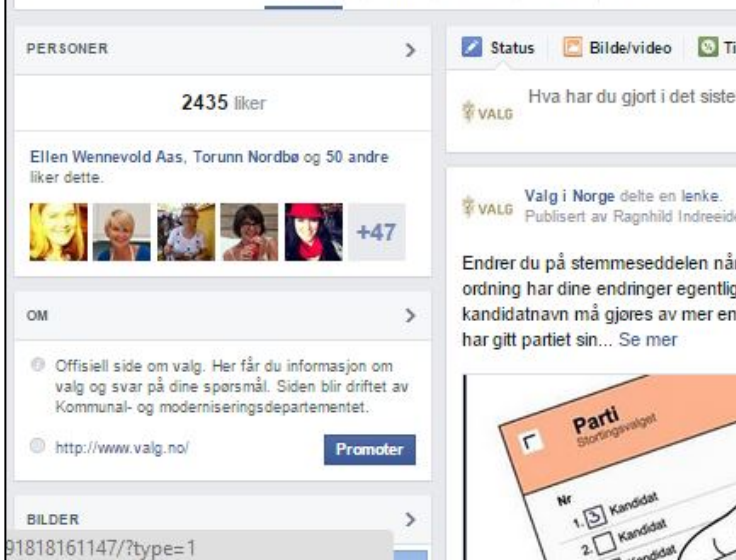
Informasjonsfilm

Facebook: Valg i Norge

Twitter: @valgiNorge

🕒 Tidsfrister

- 05 des** Utsatt frist: registrering av 2 valgansvarlige via Altinn
- 02 jan** Registrering av politiske partier
- 31 mar** Innlevering av listeforslag, kl. 12
- 31 mar** Innmelding om endringer i stemmekretsinnndelingen
- 31 mar** Registrering av opplysninger i partiregisteret

[Alle tidsfrister](#)

ℹ️ Praktisk informasjon

- [Valgmedarbeiderportalen](#)
- [Opplæring av valgmedarbeidere](#)
- [Valgumer, valgavlukker og skiltprogram](#)
- [Elektronisk ID](#)
- [Stemmesedler, valgkort og konvolutter](#)
- [Listeforslag](#)
- [EVA – Valgadministrasjonssystem](#)

[All praktisk informasjon](#)

📢 Kunngjøringer

- 27. november 14**
[Universelt utformet valgutstyr – Ny rammeavtale er inngått](#)
  - 25. november 14**
[Utsatt frist til 5. desember for registrering av valgansvarlige](#)
  - 30. oktober 14**
[Informasjon om ny valgmedarbeiderportal](#)
  - 24. oktober 14**
[Anskaffelse av rammeavtale for trykking av stemmesedler](#)
  - 23. oktober 14**
[Ny valgmedarbeiderportal](#)
- [Alle kunngjøringer](#)
- [Abonner på kunngjøringer](#)

📺 Nett-tv

Ingen sendinger.

Sentralbord: Telefon: 22 24 90 90 E-post: eva@valg.no

Lenker:

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Akersgata 59, Pb. 8112 Dep, 0032 Oslo

[valg.no](#) | [Regelverk](#)

VALG

Evaluering

Evaluering

Blir gjennomført av:

- Institutt for samfunnsforskning
- Rokkansenteret

Evaluering

- Valgdeltakelse, stemmegivning og holdninger. Hva skjer på lenger sikt?
- Hva gjør kommunen? Hvilke forutsetninger?
- Medienes rolle
- Partiene – nominasjon, valgkamp og representasjon
- Unge innvalgte
- Hvordan gikk det i kommunene som deltok i 2011?

Evaluering

Blir gjennomført av:

- Institutt for samfunnsforskning
- Rokkansenteret

Evaluering

- Valgdeltakelse, stemmegivning og holdninger. Hva skjer på lenger sikt?
- Hva gjør kommunen? Hvilke forutsetninger?
- Medienes rolle
- Partiene – nominasjon, valgkamp og representasjon
- Unge innvalgte
- Hvordan gikk det i kommunene som deltok i 2011?